

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 7, BEOGRAD, UTORAK, 28. NOVEMBAR 2006.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Autor fonta Mechanical: Marko Milanković; Foto: Aleksandar Opačić; E-mail: beton@danas.co.yu; Sledeći broj izlazi 12. decembra

MIXER

Piše: Olga Manojlović Pintar

BANDIT ILI HRABRO SRCE

Epske tradicije i civilno društvo

Poslednjih meseci, koliko traje „intenzivna“ potraga za Ratkom Mladićem i poslednjih dana otkako je počelo suđenje njegovim pomagačima, u zvaničnim obraćanjima javnosti ponavljaju se izjave i objašnjenja kako je Mladić ostao okružen samo najbližim saradnicima, jer je razbijena mreža njegovih *jataka*. Kao potpuno validan koristi se anahronizam *jatak*, koji nikome ne smeta, niti izaziva negodovanja, jer predstavlja već uobičajen izraz epske tradicije u političkom diskursu. Fraze i izrazi poput *vekovnih ognjišta*, ili *ugrožene nejači* koji su obojili srpski jezik tokom protekle dve decenije uslovlili su da se intenzitet epskog sentimenta promovisanog kroz politički život neminovno i neprimetno prelio u sve vidove naše svakodnevice.

Ne samo da su politički govor i književna scena preplavljeni desetercem, već su u stihovima izgovorene i brojne reklamne poruke, što osvetljava bizaran fenomen implantacije sistema vrednosti predindustrijskog društva u nove forme ispoljavanja kolektivne identifikacije potrošačkog društva u nastajanju. U obraćanju javnosti i selektor fudbalske reprezentacije je pred Svetsko prvenstvo kao posebno inventivno shvatio poređenje reprezentacije s *hajdučkom družinom*, malom ali odabranom, koja se okupila da zada težak udarac protivnicima. Analiza jezika u koji su ušli potisnuti i zaboravljeni izrazi, kao opozit „prezrenom“ birokratskom rečniku socijalističke Jugoslavije, ukazuje na specifične društvene promene koje ne samo da su zaustavile promociju principa otvorenog društva u ovoj sredini, već su uticale na pojavu retrogradnih procesa koji Srbiju vode u, čini se, slepu ulicu. Stoga, reći da je *razbijena mreža jataka Ratka Mladića* jasno implicira zaključak da je sam Mladić zapravo hajduk, čime se nameće pozitivan stav i tako kreira njegova percepcija u ovoj sredini.

PIRATI, BANDOLEROSI, BEČARI, RAZBOJNIKI...

Gotovo da ne postoji društvo koje u narodnoj tradiciji i usmenom predanju kao jedan od centralnih simbola nije izdvojilo odmetnika od zakona, plemenitog pljačkaša, ustanika protiv državne vlasti. Od engleskih pirata na moru i naslednika družine Robina Huda na kopnu, preko mediteranskih zemalja, gde su proslavljani bandolerosi u Španiji i Kataloniji, i banditi u Italiji, do mađarskih bečara, čeških lopužnika i ruskih razbojnika, pozitivna konotacija simbola društvenog bandita u značajnoj meri je određivala sisteme vrednosti i usmeravala društvene kanone nacionalizovanih društava. Istoričar Eric J. Hobsbawm ih je pratio i u Kini, Južnoj Americi i Africi i percipirao kao globalni fenomen i proizvod klasnih raslojavanja i preraspodele moći u tradicionalnim društvima. Gotovo uvek, banditerija je bila prisutna u delovima slabe ili nepostojeće centralne vlasti, graničnim područjima i vojnim krajinama, čije je stanovništvo bilo u posedu oružja.

Autsajderi u predindustrijskom vremenu, glad i nepostojanje državne kontrole tokom XVIII i XIX veka, uticali su da banditi postanu jedan od oslonaca nacionalnih imaginarija. Bili su ono što nemoćni sloj seljaka nije smeo - izraz otpora i društvene superiornosti. Banditerija je tako postala fenomen koji je od kriminalnih otpadnika lokalne zajednice stvorio simbol kolektivnog otpora centralnoj vlasti. U cilju snažne homogenizacije nacionalizovanih društava, koja su na marginu gurnula svoje „nedovoljno reprezentativne“ članove (mentalno i fizički drugačije, ili homo-

Hajdučka jazbina

seksualno opredeljene), monolitna nacionalna država je naoružane grupe koje su terorizale čitave okruge ustoličila kao kolektivne heroje. Teror i okrutnost, kao i strah koji su izazivali, ne samo da nisu osuđeni kao negativne osobine, već su postali važan aspekt njihovog javnog imidža. Načinom prezentovanja i kasnijom recepcijom, oni su izdvojeni kao donosioci pravde i inicijatori redistribucije društvenih privilegija i materijalnih dobara i na taj način su označeni kao poštovaoci principa opšteg dobra.

HAJDUCI I USKOCI

Balkanski hajdoci i uskoci predstavljaju, međutim, specifičan fenomen iz dva razloga: prvi je činjenica da je, za razliku od primera ostalih evropskih društava, princip opšteg dobra ovde zamenjen principom nacionalnog dobra. Drugi razlog je u činjenici da ni na početku XXI veka kritička analiza njihove društvene funkcije nije otišla mnogo dalje od tradicionalističke glorifikacije. Hajdučija je ovde i dalje jedan od osnovnih delatnih principa funkcionisanja društva koje je umesto da se iz zajednice neupitnog verovanja reformiše u kooperativnu zajednicu, percipirano u širim okvirima kao kočoperna zajednica nesposobna za komunikaciju s onima koji su drugi i drugačiji.

Družina plemenitih pljačkaša koji uzimaju da bi davali siromašnima predstavljala je, kako to Hobsbawm ističe, „neprirodnu zajednicu koju su činili samo muškarci, bez žena, dece i zemlje“. I balkanski hajdoci u narodnoj pesmi i predanju zapamćeni su kao izdvojena grupa čiji su se članovi odvajali od društva preko leta da se (prema Vuku Karadžiću) „osvete za tursku silu i nepravdu, ali i da se nanose haljina i oružja po svojoj volji“. Preko zime, oni su se povlačili u zimovnike gde su, kako u *Srpskom narodnom rječniku* beleži Vuk, danju ležali „po podrumima ili po drugijem zgradama, a noću pevali uz gusle, a gdje koji preobučeni u proste haljine čuvali stoku kao sluge“.

U pesmi *Starina Novak i knez Bogosav* jedan od paradigmatičkih likova hajduka - starina Novak - opisuje svoje odmetanje kao beg od rada na izgradnji Smedereva. Prešavši u Bosnu, na Romaniju, on je četrdeset godina sa svojom družinom dočekivao *Sarajlije mlade* i otimao *srebro i zlato i lijepu čohu i kadifu*, što mu je omogućavalo da *odijeva i sebe i društvo*. Ponosno ističući da je *kadar stiči i uteći i na strašnu mjestu postojati*, zaključio je da se *ne boji nikoga do Boga*. Jasno je da je glavni motiv njegovog odlaska u hajduke bio ekonomski i u odluci da je, kako kaže

jedna kineska poslovice, a citira Hobsbawm, *bolje prekršiti zakon nego umreti od gladi*.

Zbog svega toga jasno je da odmetnuti hajduk svoje žrtve nije birao prema njihovoj verskoj, niti etničkoj pripadnosti, podjednako kao što ni sunarodnike nije shvatao kao svoje štice. Mali Radojica, na primer, nije bežeći iz tamnice age Bećir-age poneo svo blago iz riznice kojim bi pomogao siromašne seljake, već onoliko koliko mu je bilo potrebno za ašluk (trošak), jer *daleko je domu putovati, a treba se putem podnapiti*.

Iako je u narodnoj tradiciji hajduk postao simbol otpora turskoj vlasti i zaštite hrišćanskog stanovništva, činjenica koju je jedino moguće pročitati iz narodne poezije je njegova borba za preživljavanje i prevazilaženje siromaštva, lišena ideoloških slojeva. Kako već dva puta pomenuti Vuk svedoči „hajdoci čine zlo i narodu svom koji ih prema Turcima ljubi i žali“, jer iako „mnogi ljudi ne odu u hajduke da čine zlo, kad se čovjek (osobito prost) jedanput otpadi od ljudskoga društva i oprost se svake vlasti, on počne osobito jedan uz drugoga i zlo činiti (...) Ali, bez obzira na to (što pljačkaju i svoje sunarodnike, prim. O.M.P.) najveća se šteta čini kada se hajduku reče da je lopov i pržibaba“.

Narodna pesma nije romantizovala ni međuljudske odnose unutar hajdučke čete. Delo Radivoje je, na primer, ostavio Starinu Novaka i njegove sinove i otišao s četom uz objašnjenje *Ti si, brate, ostario teško/ pa ne možeš više da četuješ/ niti hoćeš na drum da idemo/ da čekamo pomorce trgovce*.

SIMBOL HAJDUKA I KREIRANJE KOLEKTIVNIH IDENTITETA

S političkom demagogijom promenjen je, međutim, semantički kontekst i samo pojmovno određenje hajduka koji su u obe jugoslovenske države postali simbol zajedništva i promoteri principa jedinstva - nacionalnog i klasnog. I dok su u kraljevini Jugoslaviji hajdoci predstavljali romantične junake - nacionalne osloboditelje koji su doneli slobodu i ujedinjenje južnih Slovena i stoga dovedeni u neraskidivu vezu sa uskocima, u socijalističkoj Jugoslaviji postali su preteče komunističkog i partizanskog nepokornog duha i opstanka na strašnom mestu. Njihova romantizovana predstava u narativnom diskursu dala je osnov novoj simbolici, a Nušićevi i Čopićevi romani mnogo jače nego sama narodna poezija uticali su na konstituisanje simbola hajduka u dvadesetom veku.

MIXER

Olga Manojlović Pintar:
Bandit ili hrabro srce

CEMENT

Aleksandar Novaković: Anđeli 3
Saša Ćirić: Appendix Angelorum

ŠTRAFTA

Srđan V. Tešin: Će si bijo
kad je klalo i bumbarovalo?
Vladimir Tupanjac:
Politika kulturne politike

VREME SMRTI I RAZONODE

Nenad Veličković: Opinion faker
Tomislav Marković: Farenhajt 451
Miloš Živanović:
DJ u Zmajevom gnezdu

BULEVAR ZVEZDA

KAPOR, Momo

BLOK BR. V

Lazar Bodroža: Zorica & Kemiš

Pri tome je način na koji je narodna poezija obrađivana u školskim sistemima isticao pre svega da su *naše narodne umotvorine s ponosom veličale smeje podvige hajduka i uskoka u njihovoj osvetničkoj borbi protiv tiranije i nasilja*. Hajdučke narodne pesme su u socijalističkoj Jugoslaviji naročito podrobno iščitavane, jer su tretirale teme odmetanja u goru, stvaranja družine, veštinu u borbi s neprijateljem, izdržljivost hajduka stavljenih na muke, pobeđe, poraze, krvave osvete, tragične pogibije, druželjublje itd., što su sve bili i elementi promocije partizanske borbe.

Dekonstrukcija romantizovane i ideologizovane predstave hajduka nikada, međutim, nije u srpskoj javnosti u potpunosti izvršena. Danas, mnogo više nego ikada pre, nedostaju nova čitanja i tumačenja epskih tradicija i analize načina na koji su one uspele da ujedine komunističku ideologiju i nacionalistički diskurs i tako daju okvir suprotstavljenim konceptima zajednice. Stihovi „*Zlo radeći od zla se braneći/ tu grijeha nikakvoga nema*“ čini se da definišu i savremeni kategorički imperativ u Srbiji, negirajući princip krivične odgovornosti koji isključuje kontekstualizaciju zločina, a samim tim i osnovne principe civilnog društva na kojima je ujedinjena Evropa ■

Podržite akciju **Betona!**

Pomozite izgradnju *Sigurne muške kuće* za pisce, žrtve kritičarskog nasilja, koji su uspeli da prežive torturu u našoj mešalici

Novčane priloge slati na žiro-račun br. **200-47412340-19**

A priloge u naturi (građevinski materijal, komplete za prvu pomoć, ortopedska pomagala, nameštaj u stilu Lujke XIV i sl.) na adresu lista *Danas*, s naznakom „za *Sigurnu mušku kuću*“.

- Pisci će u kući biti potpuno izolovani od žutokljune žgadije i zaštićeni od svake kritike dok ne povrate junačko zdravlje, što je od presudnog značaja za zdravlje čitave nacije.

- Piscima će biti na raspolaganju sva tradicionalna sredstva za opštenarodnu odbranu i društvenu

samozaštitu: beli luk, glogov kolec, minijaturni opančići (protiv uroka), 4 očila u neograničenom broju, grumenje rodnog Semolja, krila slepog miša, tamjan, bosiljak i sveta vodica vodica.

- Sigurnost piscima garantuje i to što će kuću čuvati članovi JSO koji su, pošto je jedinica rasformirana, ostali bez posla.

- Čitaoci koji pomognu izgradnju dobijaju ktitorsku povelju i ekskluzivnu mogućnost da uživo zavire u *Sigurnu mušku kuću!*

Pomozite akciju **Betona!** Mi gradimo *Sigurnu mušku kuću*, *Sigurna muška kuća* gradi nas!

CEMENT

Piše: Aleksandar Novaković

DR PINKLOVE, ILI KAKO SAM NAUČIO DA VOLIM „ANĐELE 3“ I PRESTAO DA SE BRINEM

Prikaz filma „Anđeli 3 - Rokenrol uzvraća udarac“

Rokenrol je proketo jebeno mrtav. Rokenrol je preminuo. Skiknuo je, riknuo, odapeo, bacio kašiku. Prestao je da bude. Ne udarajte njegovom glavom o pult, nećete ga probuditi baš kao što ni Džon Kliz nije probudio papagaja u čuvenom skeču. I džaba vam moralne pridike - rokenrol je propao još krajem osamdesetih (kako - vidite u kulturnom omnibusu), upucali su ga narodnjaci tokom devedesetih, a *Anđeli 3* su ga samo overili u glavu. *Coup de grace* počinili su bivši basista Oktobra 1864, eks bubnjar EKV-a, urbani slikar, autor drame o Kurtu Kobejnu, kao i jedan od prvih pankera u Beogradu.

Osnovna priča? Lider neo-pank benda (o, da li?), sluden bogatstvom, slavom i ostalim mitskim kategorijama, prodaje dušu đavolu a onda dolazi do trampe duše i tela s rokerom (sad folkerom) Dorijanom koji je vo vremena Milića Vukašinovića potpisao kleti papir s „drugom stranom“. Njih dvojica spoznaju naličje bogatstva i pravo lice ljubavi, trampe duša putem elektriciteta, a sve u Teslinoj godini. E, da: Seka Aleksić nosi Dorijanovu beb, pankerčić je zaljubljen u devojku s kojom je piškio u pesku a turbofolkeri postaju rokeri jer, sve je to isto - udri žice, urlaj, „uzmi novce i bježi“.

Zanimljivo je da je i u ovom nastavku dobro slabo, a zlo drži apsolutni primat. Dobri su budale ko-

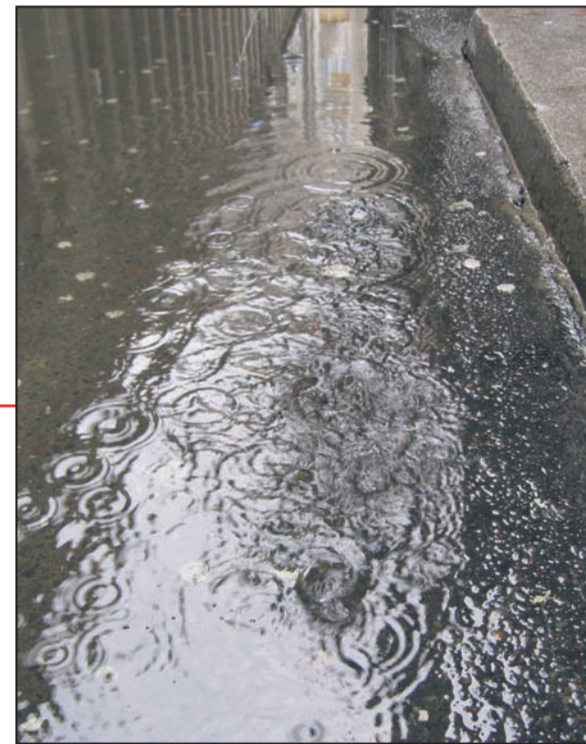
je mole Stvoritelja za gitaru i demo. Kao da Bog nema pametnija posla, recimo da peca u obličju Vlade Divca. Zlo priznaje sve gadosti, ali se ne određuje prema svom produktu - narodnjacima, dočim je rok delo nečastivih sila koje prizivate kad unazad odsvirate bilo šta, a ne samo prokazani „Stairway To Heaven“. Ako se iskupite boraveći u telu narodnjaka, onda je vaš rokenrol božanski, a možda vas pozovu u „Grand šou“. By the way, nije li vam čudno što su oficiri koji vole Tiranina simpatičniji od njihovih (soft)rokerskih sinova koji pevaju, parafraziram: „Moj deda voli radikale, volim dedu zato što je isti ja“? I ko je još rokersku karijeru započeo svirajući umirućim penzionerima? Kakva je suštinska razlika između saharinskog roka i narodnjaka? Treba reći popu pop, dopu dop, a *Anđelima* - nikad više!

Anđeli 3 su (sub)žanrovski melanž koji, kao najznačajnije, poseduje elemente tinejdžerske komedije i muzičkog filma, te parodije, koji se ovde potiru. „Sentimentalni“ pasazi smenjuju se s predugim muzičkim numerama, reklamama za gomilu artikala dovoljnu da popuni supermarket i omažima prvim *Anđelima*. Pri tom *Anđeli 3*, u zamagljenoj, mračnoj atmosferi stoje kao kinematografska Godzilla koja na infuziju prima „Slatko od snova“. Isti su im kako scenarista tako i motivi, s tim što je „Slatko“ promovisalo folk zvezdu dok su *Anđeli 3* promocija ružičastog turbo-tehno-porno-karasevdaha koji, eto, pušta i malo rokenrola.

Izgovor sadržan u takozvanom subverzivnom delovanju autora dao bi svaki brucš FDU koji je juče našao termin „subverzija“ u Vujaklijinom rečniku. Alibi 1: Dragojević&comp. su satirično, krajnje bizarnom estetikom, prikazali Srbiju 21. veka i naveli producenta filma da plati sopstveno blaćenje. Alibi 2: kad god uradite nešto čega bi se drugi zastideli vi spomenite kemp ili treš. Touché!

Pravda i u stvarnosti pobeđuje! I bogati plaću, a siromašni su srećni! Ko bi to rekao? Sistem funkcionise toliko dobro da vas plaća da se borite protiv njega. A možda se i producent, kao Dorijan, setio dana svoje rokenrol slave i preporučio se? Sumnjate? I ja. Ono što gledamo u *Anđelima* je priča o preventivnom napadu na samog sebe koji me je vrlo iznenadio jer - to od sebe ne očekujem! Da pojasnim: studio „Grand šou“ je toliko karikaturlan da se ne može više iskarikirati, a ako ga karikirate u filmu onda prelazite tu granicu, niste više odbojni, a publika govori „da, kako da ne, sve je to mnogo lepše u stvarnosti“. Zaključak: bolji ste od svoje najgore kritike čiji ste, opet, vi autor. Lasvegaski rečeno: „(Pink) House always wins“. Spomenimo i narodnjačke bahanalije - njihova prenaplašenost je zabavna, prosto vam dođe da „povučete“ crtu ili dve, neki zbog toga što kokaina ima više nego u celoj Kolumbiji, neki iz očaja što to gledaju.

Zaboravite na trenutak šmrkanje, opijanje „tomahavcima“, bensediniranje, popijte vode, zgutajte šećer. Producent ovog filma, oličen u televizijskoj kući koja je obeležila najgore godine naših života, nije usamljen. Problem je u tome što je došlo do „pinkzacije“ vodećih televizija. Ništa čudno u društvu u kojem se ubice i dalje šetaju na slobodi, plutokratija diktira sve do tempa disanja, najviši zakonski akti proturaju ispod tepiha, a u medijskoj baruštini dave najviše upravo obrazovanje, kultura i rokenrol kao njen deo. Pravdanje „ružičastih“ postupaka zakonima tržišta, rejtinga, sponzorima, reklamnim prostorom jeste deo dimne zavese iza koje se krije zatupljivanje auditorijuma. „Savezima elita“ (čitati Frica Fišera) iz političkih i ekonomskih razloga odgovara zemlja sa što manjim brojem obrazovanih, inteligentnih, kritički raspoloženih ljudi, sklona lakoj zabavi, društvo masa željnih autoriteta, nešto kao Vajmarska Republika pred Hitlerov dolazak. *Anđeli 3* je ništa drugo do loša zabava takvog društva kojoj ni natpis „aplauz“ koji jedan od scenarista drži ne donosi ovacije. Well, whatever, nevermind... But, I do mind bollocks ■

I nebo je plakalo zbog njih

Piše: Saša Ćirić

APPENDIX ANGELORUM

1) Srđan Dragojević - rodonačelnik akcione poezije, promoter tinejdž komedija, s Kusturicom filmski brend Srbije 90-ih. Uz novac Milanovićevog RTS-a, Ministarstva kulture i Pinka hrabro ekvilibrira krivicu za bosanski rat i tranzira postitovske „generacije koje rastu“ uz turbo hekler patriotizam. Nekoliko godina izgubljen u holivudskom MGM studiju, da se bez snimljenog rimejka vrati u grotlo srpske bede, u prazne špilje bioskopa, ne bi li izandalim gegovima i brendolatrijskim prostituisanjem filmske slike doakao *Zoni* i Šotri. Ali u seniorskoj Srbiji manje je uspaljenih tinejdžerki no čukun-deka na samrti čije će zene zaškriti na Limijerovu magiju. Ipak, posle besomučne kampanje drugi deo *Anđela* odbraniće čast splavova i urbanog duha s kojom stohiljadarkom prodatih tiketa. Teorijski fundirao razliku između filma i movie-a, jalovog umetničarenja i raskalašne zabave uz kokice i kokišku. Licencu za trojku *Anđela*, uz razrađenu glumačku bulumentu, majstorstvo režije, Zokija Kobejna Vojnova, Seku bladi Aleksić i brendosturbaciju rado podao mlađem i beskrupuloznijem od sebe.

2) Dimitrije Vojnov - mlada nada YU glumišta, mlada nada FDU kritike, žrec žanrovskog movie-a i komandos Nebojše Pajkića. U slobodno vreme piše dramske komade, rimovane folk-pastorale i učenu filmsku kritiku. U toj vavilonskoj melasi žanrova, afiniteta i provokacije, glume, režije i spisateljstva, Pajkića i Dragojevića (Tita i ja) teško je izdvojiti bilo kakav etički stav ili umetnički/kritički kredo.

3) Uroš Đurić - renesansni umetnik i treći folirant na listi. Slikar, performanser, radio-star, CZKD promoter, sagovornik Janka Baljka, soccer fan, urbana faca, teška (mala) alternativa, glumac i pjevač u navadi. Singing angel koji ne pada u sevdah zbog žešćeg celuloidnog šita koji zdušno i stalno iznova proizvodi. Nalik je 4) Rambu/Ranku Pušiću, kraljeviću, zvanom „treba nečim hraniti decu svoju“, koji prelazi trnovit put od repa, etno-melanža i pastiša do vlastite estradne i EPP parodije.

LM, appendix ovaj ne osporava učinak i talenat dragih nam lica sa spiska. Samo ih proziva da stave prst u pupak pre nego što krenu u kiosk da nam prodaju bubrege bijele.

A mi, pitamo se: ima li glumaca i umetnika koji su sposobni da odbiju smeće od scenarija ili reklamnih kampanja? Ovako, osta umetnost gola kiNta, rođaci. Boli li vas mozak?

ĐE SI BIJO KAD JE KLALO I BUMBARDOVALO?

Radikalni piralen ili Kikinda by far right

Poznajem čoveka koji u novčaniku, pored fotografije svoje dece, nosi sliku atentatora na premijera Srbije. Da je to nekakav pačenik koji ne shvata koliko je bolesno i ogavno to uzdizanje ubice, još bih mogao da progutam: ima nas svakakvih, nisu svi rođenjem dobili izbaždarenu čistu pamet. Ali nije takav slučaj, reč je o čoveku koji ima društveni angažman i kreator je kulturnog ambijenta u gradu nadaleko poznatom po najtežim i najdužim ludajama. Da li je posle ovoga potrebno objašnjavati da je kulturna politika u raljama ekstremne desnice koja je iz temelja krenula da gradi bolju budućnost?! Kako to izgleda? U stvari, hajde prvo da stavimo prst na čelo.

A šta je sa svima onima koji su do pre nekoliko godina učestvovali u kulturnom životu grada? Šta bi s nagradom OEBS-a koju je Kikinda dobila kao najtolerantniji grad u Srbiji, iste godine kada su radikalni došli na vlast? Od tolerancije do revanšizma napravljen je mali korak, tako reći - samo jedan mrc! Snosimo li i mi deo odgovornosti zbog toga što gradom vlada ju osioni primitivci? Naravno. Da među nama nije bilo alavijih, danas ne bi bilo gladnih.

Da krenemo od glave. U Kikindi gradonačelnik proteruje neistomišljenike. Ponekad se pitam: ima li nekoga u Kikindi ko ne veruje da su otkaze dobili svi za koje se u stranci haškog optuženika pretpostavljalo da su „izdajnici vere i nacije“? Verovatno ima i takvih, jer ima i onih koji po okolnim stadionima pišu grafite tipa „nož, žica, Srebrenica“. Gradonačelnikova stranka ide dotle da, recimo, piše saopštenja u kojima se bavi izvodima iz intervjua koji je jedan pisac - ovoga puta sam slučajno to ja - dao za „hrvatske“ medije. Možda bi mi oprostili da sam to isto rekao u Zimbabveu, pošto su sada „nesvrstani“ radikalni hit.

Opštinska vlast, u dokolici između spremanja dve pakosti, finansira tribine u Domu omladine posvećene otkrivanju planetarne zavere protiv Srba, a u Narodnom pozorištu promovise sabrana dela haškog optuženika. Mediji na koje su radikalni stavili šapu bez ikakvih ograda izveštavaju s predavanja na kojima se dokazuje da su Srbi Arijevići koji su Induse naučili pismu i kulturi i da je Aleksandar Makedonski testamentom svoje carstvo ostavio Srbima. Ispade da su nam u Kikindi najmanja briga vozači koji u javnom prevozu lepe postere Ratka Mladića i prosvetni radnici koji u učionicu ulaze sa po dva bedža s likom Radovana Karadžića na reverima.

Primeri kako se kultura devastira ima mnogo i svi su jednako bizarni. Bave se ljudi sumanutim stvarima: izmeštaju spomenike NOB-a i seku dvesta stabala iz gradskog jezgra uz objašnjenje da partizanskom pesniku i drveću nije mesto pored crkve. Posle su, doduše, promenili argumentaciju pa su crkvu ostavili na miru, a za seču drveća optužili drvomorce zbog kojih se suše grane. Već rekoh, ali da ponovim, Kikindski radikalni su gori od najezde poslovičnih skakavaca: od skakavaca nešto još i pretekne, od ovih - jok!

Evo moje omiljene teme: neki su kulturteroristi jedva dočekali da uđu u medije i ustanove koje su radikalni „oslobodili“ od „petoooktobarskog šljama“. Znaju oni i te kako bolje od te „sorosovske“ boranije šta ovom gradu treba, samo nisu dosad imali prilike da iskažu svoj talenat. Od njihovog talenta nama danas trnu zubi!

Šta reći o lokalnim propagandističkim medijima i novinarima koji su do petoooktobarskih polupromena bili perjanice Slobe-slobode i o ovim drugim koje je iznedrila „revolucija“, a koji su otporašku pesnicu zamenili dvoglavim orlom? Neko ko je spreman da u nastavcima objavljuje nepotpisane tekstove-poternice i saopštenja ultradesničarske stranke koja nisu ništa drugo do poziv na linč, i pristaje da mu urednik bude neko ko sriče slova dok čita i potpisuje se palcem, ne da nije novinar, nego nije čovek pre svega, to je obična krpa kojom se njihovi idoli brišu kad se ukake od sreće što su nekog opljuvali!

Institucija poput Doma omladine, koji je do radikala bio poznat kao glavni motor kulturnih dešavanja i van Kikinde, spala je na kurseve origamija, orijentalnog plesa i programe diletantskih udruženja. Otpustili su sve urednike, koji će im vrag, i pozapošljavali svoju ekipu rođaka i švalerki. Osuđuju prethodnike kao lopove, nosioce albanskih orlova, latiničare, ustaše... U sastavu Upravnog odbora Doma omladine, ali i drugih institucija kulture, sede, recimo, sve sami kulturni radnici: zemljoradnici, konobarice, večiti studenti, ili čistačice. Ponekad se na čelu Upravnih odbora nađe i neko zvučno ime iz sveta estrade „kako bi im čorba bila gušća, a novčanik deblji“. Takvi su odlučili da sam nepodoban, da sam, pazi sad: nezakonito postao urednik izdavačke delatnosti i da sam, povrh svega, jedan pozorišni komad nazvao „Čelava pevačica“, a to, kažu, dovoljno govori o mojoj kvazikompetenciji. Treba organizovati grandiozne spektakle: izbore za mis, ili gostovanja narodnjačkih pevača i glumaca.

Svojevremeno sam u medijima kritikovao gradonačelnika Branislava Blažića - uzgred, ministra ekologije iz Miloševićevog vremena upamćenog po izjavi da piralen nije štetan po zdravlje - koji je Natašu Kandić, direktoricu Fonda za humanitarno pravo, proglasio za personu non grata i zabranio joj dolazak u Kikindu. To nije mogao da mi oprost. Probudeno zlo iz devedesetih i spiskove „za odstrel“ o kojima sam tada govorio osetio sam na svojoj koži. Drugi su dobijali otkaze jer su po struci građevinski inženjeri, istoričari umetnosti, ili pravnici i prosto su se bavili svojim poslom, ali su bili u braku sa istaknutim političarima ili novinarima pa im je to zamereno. Šta je trebalo? Da se razvedu da bi ostali na poslu?! Kad sve ovo prođe i kada Kikinda ponovo postane grad, verujem da će se javljati „prvoborci“ koji će se u maniru onog čuvenog pitanja „A đe si ti bijo kad je klalo i bumbarovalo?“, praviti pametni i osuđivati persone krive za urbid. Takvi danas kao miševi sede u biruzima i govore: „Šta se to mene tiče? Samo da mene ne diraju!“ Ne boj se, neće tebi ni dlaka s glave faliti, mufljuzu jedan ■

POLITIKA KULTURNE POLITIKE

ili tragom vesti iz Ministarstva kulture

„U evropskoj je tradiciji običaj da se kulturom sprovode određene, vrlo ozbiljne političke odluke i koncepti i zato su ovde kustosi, komesari, direktori, ministri i njihovi pomoćnici toliko moćni i toliko opasni. U Americi je stvar drugačija, tamo se politika danas i definitivno sprovodi oružjem i novcem i zato više verujem njihovim kulturnim radnicima i prepoznajem više iskrenosti u njihovoj kulturnoj politici.“

Jedan beogradski umetnik, u neformalnom razgovoru u kafu nedaleko od zgrade Ministarstva kulture, pre tačno četiri dana (neautorizovan citat, po sećanju)

„Often, behind the most trivial things lie enormous mysteries.“

J.G. Ballard, intervju iz 1984. godine

Kada je pre petnaestak dana odnekud pravo na stranice *Politike* došla vest da će Ministarstvo (kulture, a u daljem tekstu samo Ministarstvo) po kratkom postupku rukopoložiti komesara za prvi srpsko-samostalni nastup na Bijenalu venecijanskom narednog leta, mnogi su se ozbiljno iznenadili. U Politikinom tekstu od 10. novembra novinarka M.Đ., očigledno dovoljno obavestena, već prepoznaje komesara našeg u liku popularnog (na ovdašnjim prostorima) slikara, francuskog akademika i pariskog profesora Vladimira Veličkovića. On ne želi da potvrdi tj. komentariše njene pretpostavke, dok nam se Ministarstvo zvanično ne obrati, ali tvrdi da već zna ko će biti izabrani umetnik. Jedan korak nazad, dva koraka napred, reklo bi se. Već u sledećem terminu (petkom, pre podne), 17. novembra, Ministarstveni pomoćnik g-din Tomčić obratio se javnosti podsećajući nas na nekoliko važnih činjenica: „da je naš paviljon u centru Đardina, da je u pitanju velika stvar s obzirom da se radi o prvom nastupu samostalne Srbije na ovoj velikoj izložbi i da su sve vlade listopadne, što neminovno utiče na stanje u umetnosti i kulturi“ (abolirajući valjda, za svaki slučaj, buduće efekte ovakvih odluka aktuelne vlade). Izabrani je umetnik, a to je samostalna i subjektivna, ali i pravedna i kritici (osim zlonamernoj, kako sam Veličković kaže) nepodložna komesarova/selektorova odluka, beogradski vajar mlade-srednje generacije Mrđan Bajčić.

Donacija za Sigurnu mušku kuću

Ipak, uprkos sasvim autentičnim logičkim konstrukcijama u verbalnom nastupu čoveka od Ministarstva (i pogrešno navedenom imenu umetnika-izlagača koji se na zvaničnoj pozivnici pojavio kao Mlađan Bajčić), pravo retro-osveženje došlo je sa argumentima koje su, u odsustvu budućeg selektora, izneli članovi novoizabranog savetodavnog tela po imenu „Savet za organizaciju nastupa Srbije na Bijenalu“.

Likovni kritičar Đorđe Kadijević se tako retorički zapitao „dokle ćemo pokušavati da pokažemo Evropi da smo sposobni da progovorimo jezikom evropske umetnosti?“ dodajući da se „to ne očekuje od nas, već da pokažemo autentični kvalitet“ i podsećajući nas „da je najveći uspeh srpske likovne umetnosti bio trijumf Petra Lubarde u Sao Paulu, jer je svetu ponudio sintezu najmodernijeg slikarstva i srpskih srednjovekovnih tema“. (Nagrada je, da ne bude zabune, dodeljena na 2. tamošnjem bijenalu, godine 1953.) Član saveta i pesnik Dragan Jovanović Danilov iskoristio je priliku i osvrnuo se na opšte poznate fenomene „vitalističkog konzervativizma“ u kom je utemeljena prava srpska umetnost, nasuprot „nihilističkoj kulturi zapada koja je opsednuta smrću“, dok je kao jedini spreman na kompromis sa konceptualnim praksama hrabro istupio slikar i grafičar Branko Miljuš priznajući „davnajnu želju da i sam napravi jedan koncept na temu stratišta u Gradini“. Da sve dobije i dozu ozbiljnosti, koja je kako nas uči kritičarska praksa, zasnovana na konkretnim primerima, pobrinuo se gospodin Kadijević intimno podelivši sa nama informaciju o ličnom favoritu kada je Bajčićev opus u pitanju. Iako je, kako se već uči na fakultetu, o ukusima pogrešno raspravljati, Đorđe Kadijević se nije suzdržao istakavši skulpturu Živka Grozdanića „Ašovi“ iz 1996. godine, kao svoj omiljeni rad Mrđana Bajčića. Utisci se još nisu slegli, a do ovdašnje javnosti stigla je i poslednja reakcija sveže imenovanog selektora, slikara, akademika i profesora. Gospodin Veličković se, naime, poziva na dugogodišnje iskustvo sa domaćom čaršijom i tvrdi da je sve ovo predvideo te da je odgovorne i upozorio na moguće reakcije (i, ako dobro razumemo, neprimeren kritički i negativan ton u gotovo svim novinarskim osvrtima na ovu vest). Pominjući „autora u punoj snazi“ i „savet koji će imati ulogu praćenja pozitivnog odvijanja priprema“, uverio nas je da ništa neće biti prepušteno slučaju, a to što se u ovom trenutku „u štampi nalazi poprilično velika monografija Mrđana Bajčića koja će dobro doći za nastup u Veneciji“ iskoristićemo kao jedinu slučajnost u ovom slučaju.

I dok sasvim ozbiljni i više nimalo iznenađeni čekamo reakcije neke od ovdašnjih institucija, preostaje nam da se zapitamo šta može biti naravoučenije ove priče. Da li je Muzej savremene umetnosti trebalo pažljivije i doslednije da plasira informacije o svom poslednjem projektu za Venecijanski bijenale, pa čak i uz mogućnost za negativan komentar i priznanje o možda-ne-toliko-uspešnoj prezentaciji jednog od dvoje učesnika 2003. godine. Ili nam je nužno da (ne)relevantnost naše recentne umetničke produkcije prepoznamo u sasvim retkim tekstovima u stranim časopisima i u gotovo nezamislivim situacijama da ovdašnji umetnici samostalno izlažu u velikim evropskim institucijama. Bilo kako bilo, svaka ozbiljna kriza po pravilu će nam se vrlo lako prikazati u svojoj grotesknoj paralaži. A tada će najverovatnije biti kasno.

EPILOG

Beton ekskluzivno prenosi vest koju nam potvrđuje i sam Živko Grozdanić. Naime, ovaj vrsni umetnik je, uprkos uvreženom mišljenju o nekolegijalnosti na domaćoj sceni, iskazao spremnost da skulpturu „Ašovi“ ustupi na korišćenje srpskom izlagaču u Veneciji '07 Mrđanu Bajčiću. Pravdajući to sa teorijske strane konceptualističkim taktičkim praksama poput aproprijacije ili odloženog autorstva, Grozdanić, koji je ujedno i direktor novosadskog Muzeja savremene likovne umetnosti, napomenuo je da bi ovakav čin bio dobra ilustracija ideje o sabornosti svih srpskih savremenih umetnika, ali i svojevrsan komentar na učešće anonimnog autora u Jugoslovenskom paviljonu na Bijenalu 2003. godine ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Nenad Veličković

COSMOBOY

COSMOPOLITAN: „Imati vaginu i mišljenje moćna je kombinacija“

OPINION FAKER

U čemu je tajna te moći?

U rastegljivosti vagine, ili u rastegljivosti mišljenja?

U dubini mišljenja, ili u dubini vagine?

Kad je mišljenje partijsko, čija je vagina? Možda bi sve bilo jasnije da je cosmokombinatorika počela sa „imati vaginu i mozak...“. Cosmobox bi razumio da je pametna (=mozak) žena (=vagina) moćna.

Razumio bi pravilno, a ne bukvalno, da je, iako iz čiste zavisti mozga na vaginu, postavljeno revolucionarno pitanje: Kakva nam korist od pune vagine kad nam je glava prazna!

Ali Omiljeni Magazin nema povjerenja u svoju publiku. Jer da ta publika koristi mozak često koliko koristi i vaginu, ovakve bi joj izjave („Imati vaginu i mišljenje moćna je kombinacija“) bile suviše.

No, kako je misija Omiljenog Magazina pojasniti činjenice, Cosmobox zaključuje da je imanjanje vagine neupitno. Da je problem u neimanju mišljenja.

Povijest je prepuna nemoćne kombinacije vagine i čišćenja. Oduvijek su žene bile domaćice i ljubavnice. Dok se nije pojavio Cosmo koji će im otkriti moćnu kombinaciju. Vagine i mišljenja.

I budali je jasno da je bolje imati vaginu nego anginu. Ali, zbog čega moćna kombinacija nisu, na primjer, ruke i mišljenje? Nije li ci-

jela naša civilizacija stvorena kombinacijom ideja i rada?

Jeste. Samo: gdje je tu žena? Do sada su nje-nu ulogu filozofi samo različito tumačili, reč je o tome da se ona izmijeni. Ruke i mišljenje nisu dovoljni. Nema revolucije bez vagine. U moćnoj kombinaciji vagina jest jednako žena.

Ali zašto vagina, a ne recimo klitoris!?

Kako zvuči, na primjer: imati klitoris i mišljenje moćna je kombinacija?

Loše!

Klitoris nije mišić. Klitorisom je nemoguće iz neprijatelja isisati snagu i slomiti mu kičmu. Ponudite muškarcima klitoris i gubite moć nad njima. Klitoris na njihovom jeziku znači: Bolje penis u ruci, nego vagina na grani. Imati penis i mišljenje moćna je kombinacija. Imati mišljenje, i penis u vagini, još moćnija! Imati penis i vaginu u mišljenju, najmoćnija. To je velika misija ženskih oslobodilačkih magazina: u ženske dijaloge ubaciti vaginalne monologe. I usput prodati max-faktore, loreale, lancome, estelaudere, diore, vichye, eucerine, schwarckopfe, nivee, lancastere, chanele, revlone, ultimativne epilatore, učvršćujuće serume za dekoltee, zaštitne faktore, neutrogene, beta karotene, žderače celulita, presretače starosti, učvršćivače stražnjice, spae i pilatese, glatku kožu tjednima...

... I moćno mišljenje o tome kako mu popušiti a ne ozlijediti ga ■

Piše: Tomislav Marković

FAHRENHEIT 451 (SERBIAN REMAKE)

(Anonimni srpski dobrovoljac iz okoline Sarajeva, iz zbirke *Treba li spaliti Kiša?*, ciklus *Zbogom, obavezna lektiro*)

Palim danju, palim noću,
Palim, brale, šta god hoću;
Palim barok i modernu,
Razne izme, postmodernu,

Jin i jang nek' jedno budu
Kad u vatru padnu ludu.
Što ljubavni plam sastavi,
Nek' pepeo ne rastavi.

Palim Džojša, palim Džejmsa,
Ruževića, Servantesa,
Palim Brodskog, Sen-Džon Persa,
Hajdegera i Jaspersa.

Pisci plamte, ja uživam,
O svetu bez knjiga snivam,
Bez Kvržice, popa Čire,
Gutenberg a i lektire.

Palim Lorku i Borhesa,
I Remboa i Markesa,
Palim Kafku i Voltera,
I Hašeka i Bodlera.

Knjige guta samo blesa,
Srpski junak ždere mesa,
Sarme, luka i pihitija,
Njemu papir ič ne prija!

Palim Vajlda, palim Prusta,
U pederska ih jebem usta,
I Joneska i Beketa,
Jer mi apsurd mlogo smeta.

Šta će knjiga na mom stolu?
Tu je mesto vrućem volu,
Režnjevima slaninice
I poliću mučenice.

I Andriće i Pekiće
- Gore knjige kao kuće!
Gori Ji đing, Zaratuštra,
Gore Vede, Kamasutra,

Palim danju, palim noću,
Palim, brale, što god hoću;
A što hoću, to i mogu,
Samo jedno još ne mogu

Sveto pismo, Koran, Talmud,
Gore Hristos i Muhamed,
Gore Buda i Jehova,
Pomiri ih vatra ova.

- Da poletim sa zemljice,
Penetiram kroz zvezdice,
Dveri Božje da razvalim,
Da života knjigu spalim.

Palim tuđe, palim naše,
Palim Rašu i ustaše,
Aralicu i Čosića,
Bečkovića, Brozovića.

Dosijea kad sva zbrišem
Knjigu smrti da napišem:
Nema svetla, nesta tmine
- Sve je ružan san prašine ■

BLOK BR. V ZORICA & KEMIŠ

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

KAPOR, MOMO

Redakcija **Betona** u sovjetskim vremenskim kapsulama

KAPOR, Momo (Sarajevo, 8. IV 1937), pisac i slikar, nekada predstavnik „proze u trapericama“, a potom promoter literature u maskirnoj uniformi. Napisao je nekoliko zapaženih romana kao što su *Foliranti*, *Provincijalac*, *Una*. Omiljeni pisac tinejdžerki ranih osamdesetih, a zatim najtiražniji ratni autor u Srbiji, preteča fenomena Ljiljane Habjanović Đurović. Tokom ratova Kapor se otvoreno stavlja na „branik otadžbine“ nastavljajući svoju karijeru kao ratni izveštač iz Hrvatske i Bosne. Kao kolumnista *Politike* („O11“) i *JAT-ove revije* godinama ispisuje svoje teze o ratu, srpstvu, Beogradu, ajvaru, sankcijama, čorbastom pasulju, Vuku Bojoviću i perfidnom Zapadu. Jedan je od aktivnih promotera i podržavalaca „borbe za stvaranje i održanje Republike Srpske“. S Radovanom Karadžićem, koji ga je fascinirao jedne davne zime kada je Sarajevom prošao noseći badnjak, ne deli samo političke aspiracije, već i specifičnu mržnju prema tom gradu koju je uobličio u svojoj *Sarajevskoj trilogiji* (*Poslednji let za Sarajevo*, *Hronika izgubljenog grada* i *Čuvar adrese*). Inače, *Hroniku* smatra svojom *molitvom za izgubljeni grad Sarajevo*. Pomenuti roman je napisao, kako priznaje, pod uticajem svog boravka na Hilandar u toku 1997. Ovo nije usamljeni, ali je svakako markantniji primer književnog povezivanja turbo pravoslavlja s ratom u Bosni, tj. *crkve i opsade*. Moglo bi se reći da je Kapor tokom devedesetih percipiran kao nacionalistički trendsetter koji je ukazivao kako na važne turističke i ratne destinacije, tako i na teme u književnosti i novinarstvu. Jedan je od generatora antiievropskog diskursa u Srbiji. Zagovornik je „Blut-und-Boden“ ideologije koju u svojim tekstovima estetizuje i plasira kao *etnički ekskluzivitet*. Kapor je nedavno u izdanju Derete objavio knjigu pod naslovom *A Guide to the Serbian Mentality*, nastojeći da na jeftinoj kvaziantropološkoj priči o čevapčićima, opancima i kajmaku još jednom demonstrira srpsku superiornost. Dobitnik je mnogobrojnih književnih nagrada. Član je Međunarodnog odbora za istinu o Radovanu Karadžiću. Uzgred, Karadžića poredi sa Solženjcinom i Brodskim, dok Milorada Ulemeka Legiju i njegov *Gvozdeni rov*, čiji stil toliko podseća na Kaporov, stavlja u rang Paunda i Vijjona. U jednom od Oktiohovich izdanja *Zelene čoje Montenegro* osporio je koautorstvo svom nekadašnjem prijatelju Zuki Džumhuri izbacivši njegovo ime s korica ove knjige. Živi i radi u Beogradu. Slike, ipak, izlaže u inostranstvu. Sarajevo i dalje, s Pala, posmatra kroz durbin ■